

Šaknys Šiaurės Lietuvoje: Kosto Korsako biografijos metmenys

Ingrida Korsakaitė

*Miestelis mažas štai, kur gimta, augta ir gyventa,
Vidudienio tyloj apsnūdęs, jaukiai miega.*

Šiais žodžiais Kostas Korsakas (1909–1986) prisimena gimtąjį Pășvitinį viename iš geriausių Antrojo pasaulinio karo metų savo eilėraščių „Lietuvos žemėlapis“. Su Pășvitiniu autorių siejo šaknų jausmas, vaikystės ir paauglystės atsiminimai. Ten nuolat grįždavo lankyti tėvų, sesers Felicijos šeimos. K. Korsako poezijoje yra ne vienas eilėraštis, susijęs su šiuo Šiaurės Lietuvos miesteliu („Turgus Pășvitinyje“, 1931; „Atlankius tėvus“, 1966; „Šiaurinė Lietuva“, 1975; „Akmuo“, 1978).

Artėjant senatvei ir vis dažniau pagalvojant apie amžinybę, Pășvitinio kapinaitės įkvėpė tokias eilutes:

*Po plačiašakiais beržais
ir pasvirusiais kryžiais
guli mano protėviai.
Ar nebūtų laimė
atsigulti čia ir man?*

Dar išpūdingiau eilėraštyje „Akmuo“, lyg poetiniame testamente metaforiškai išreikštas prigimtinis poeto ryšys su Pășvitiniu. Jame apdainuotas buvusios gimtojo miestelio turgavietės pakraštys, prie šventoriaus vartų gulintis paprastas laukų akmuo – neatskiriamas vaikystės žaidimų bendrininkas, nebylus epochos pervartų ir pokyčių liudininkas. Eilėraštis baigiamas poeto pamąstymais, „*ar nebūtų didžiausia garbė, jeigu tą akmenį užristų*“ jam ant kapo vietoj paminklo...

Kosto Korsako tėvas Pranas Korsakas (1880–1968) buvo kilęs iš Klóvainių, neturtingos padienininko šeimos. Motina Teklė Lukšaitė (1882–1975) – ūkininkaitė iš Pășvitinio apylinkių. Palikuonių pasakojama, kad Prano tėvas mirė, grįždamas į Klóvainius iš sūnaus vestuvių. Klóvainiuose dar yra tolimų šios Korsakų atšakos giminaičių. Viena iš jų, žinoma išėivijos dailininkė Ada Korsakaitė-Sutkuvienė, po Antrojo pasaulinio karo atsidūrė Čikagoje, kur tebegyvena iki šiol. Ilgus metus Kanoje gyveno ir mirė Prano Korsako sesuo Ona Korsakaitė-Mališauskienė, sulaukusi bemaž 100 metų.

Pășvitinyjė nebeišliko namo, kuriame 1909 m. spalio 18(5) d. gimė Kostas Korsakas. Vaikystėje kelerius metus jam dar teko gyventi Rygojė, kur tėvas pelnė šeimai duoną vežikaudamas. Anksčiau laimės ieškoti jis buvo ir į Ameriką nukakęs, dirbo anglių kasyklose. Pirmojo pasaulinio karo metais tėvą mobilizavo, o motinai su vaiku „teko patirti nemaža vargo, alkio, šalčio“¹. Į Lietuvą grįžo 1918 m. pavasari.

Nuo pat vaikystės Kostas veržėsi prie knygų. Sesuo Felicija prisimena: „*Eina karvės perkelti ir po pažastimi knygą*

¹ Korsakas K. Autobiografinė mozaika, *Literatūros kritika*, Vilnius, 1982, p. 9.

*Kostas Korsakas
su tėvais, seserimi
Felicija ir dukterėčia
Iruite. Apie 1947–
1950 m.*

nešasi. Pietus valgo ir knygą skaito“. Pradžios mokyklą baigė Pašvitinyje, progimnaziją (dabar „Aušros“ gimnazija) – Jėniškyje. Motina padejuodavusi, kad mokykloje Kostė buvo prasčiau uę kitus apsirengęs. Jis tada sakęs, jog svarbu ką nors turėti galvoje ir pilve (t. y. būti pavalgiusiam), o koks drabuęis – visiškai nesvarbu. Gabumais pasiųymėjęs vaikas, motinai prašant, buvo atleistas nuo mokesčio uę mokslą.

Dar būdamas moksleiviu, nuo 1923 m. K. Korsakas pradėjo bendradarbiauti spaudoje, pasirašinėdamas *Kostas Banga* spausdino straipsnelius Joniškyje leidžiamame šapirografuotame laikraštėlyje „Moksleivių mintys“, vienu metu buvo jo redaktorius. Progimnazijos baigimo metais Kosto Gelvainio slapyvardžiu jau spausdinosi „Sargyboje“, „Šiaulietyje“ ir „Kultūroje“. Į gabų mokinį buvo atkreipęs dėmesį progimnazijos kapelionas ir, kai joje lankėsi vyskupas, Kostui moksleivių vardu buvo pavesta tarti sveikinimo žodį. Tuomet vyskupas padovanojęs jam roęinį.

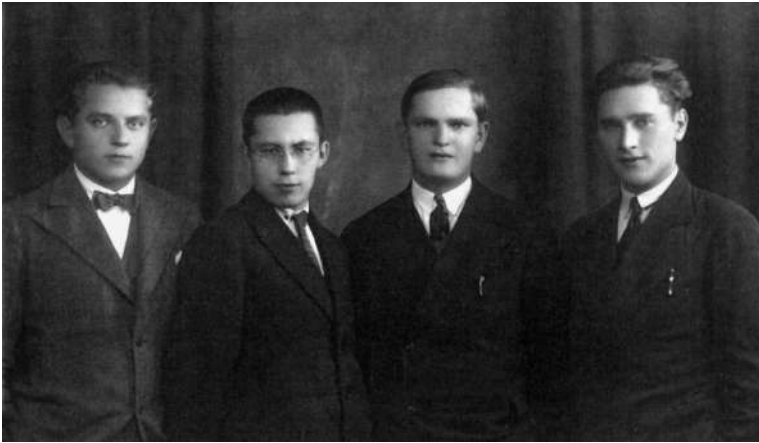
Motina Teklė Korsakienė buvo giliai tikinti, labai religinga, jo tėvas laikėsi atokiau nuo baęnyčios. Maęzasis Kostukas vienu metu net „tarnavo klapčiuku“ Pašvitinio baęnyčioje, bet ilgainiui tapo laisvamaniu.

1925 m. baigęs Jonišio progimnaziją, iki 1928 m. mokėsi Šiaulių gimnazijoje. Tuomet dar labiau suartėjo su „Kultūros“ bendrove, kuri 1926 m. Šiauliuose išleido pirmąją septyniolikmečio K. Korsako knygelę – populiarią 16-os puslapių brošiūrą apie Napoleoną Bonapartą. Netrukus jis tapo pastoviu žurnalo „Kultūra“ bendradarbiu, nors spausdinosi ir kituose leidiniuose. Ėmė garsėti kaip pradedantis kritikas bei poetas.

Mokydamasis Šiauliuose, po 1926 m. valstybinio perversmo išitvirtinant autoritariniam režimui, jaunuolis susidomėjo socializmo idėjomis ir išsijungė į slaptą moksleivių būrelį, kuris užmezgė ryšius su komunistiniu pogrindžiu. Kratos metu pas K. Korsaką buvo rasta nelegalios literatūros, ir jis buvo areštuotas. 1928–1930 m. kalėjo Šiaulių ir Kauno kalėjimuose. Ir

*Kostas Korsakas
jaunystėje*

Žurnalo „Trečias frontas“ redakcinė kolegija: B. Raila, K. Korsakas (J. Radžvilas), A. Venclova, J. Šimkus. 1930 m.

sunkiomis įkalinimo sąlygomis įtemptai dirbo – rašė kritikos straipsnius ir eilėraščius, daug skaitė ne tik lietuvių, bet ir rusų, vokiečių kalbomis, stengėsi įtvirtinti vaikystėje girdėtos latvių kalbos įgūdžius. Palaikė ryšius su jauniaisiais kairiosios pakraipos rašytojais, leidusiais žurnalą „Trečias frontas“, parašė jam programinių straipsnių („Pamokslas broliams“, „Bernas literatūroje“ ir kt.). Yra išlikęs nemažas pluoštas K. Korsako laiškų iš kalėjimo – J. Šimkui, A. Venclovai ir kitiems rašytojams bendraminčiams. Juose svarstomos aktualios literatūrinės problemos, dalijamasi išpūdžiais apie naujausias knygas ir apskritai apie visą, ne tik lietuvišką, bet ir užsienio gana plačiai jam prieinamą spaudą².

Už bendradarbiavimą legalioje nepriklausomos Lietuvos spaudoje jaunasis K. Korsakas buvo aštriai kritikuotas Sovietų Sąjungoje leidžiamame lietuvių bolševikų žurnale „Priekalas“. Tačiau jis ir toliau aktyviai tęsė šį bendradarbiavimą. A. Gudaitis-Guzevičius laiške revoliuciniam lenkų poetui Bruno Jasenskiui, tuo metu gyvenusiam Maskvoje, rašė:

„Kostas Korsakas – buvęs komjaunuolis. Sėdėdamas kalėjime, nors ir buvo ne kartą išpėtas, rašė į „Kultūrą“ (idealistinį, liberalinį žurnalą). Buvo pašalintas iš komjaunimo už atsisakymą nutraukti ryšį“³.

Vėliau ne kartą kalbintas, K. Korsakas niekada neįstojo į komunistų partiją, nes nenorėjo paklusti jos absoliučiam diktatui ir siauram dogmatizmui, ir pagal galimybes stengėsi išlaikyti asmeninę nepriklausomybę.

Išbuvęs tik pusę jam skirto įkalinimo laiko, tarpininkaujant žymiems lietuvių rašytojams ir mokslininkams, K. Korsakas buvo amnestuotas.

„Iš kalėjimo – iš tos anuo metu savotiškos revoliucinio auklėjimo „akademijos“ – išėjau jau gerokai subrendęs ir ideologiškai, ir literatūriškai“, – autobiografijoje rašė K. Korsakas⁴.

Kūrybą jis vertino kaip pilietinių idėjų meno priemonėmis reiškėją, kaip socialinės pažangos skatulį. Užjautė vargs-

² Laiškai skelbti: *Literatūra ir kalba*, Vilnius, 1993, t. 22, p. 115–239.

³ Iš rašytojo archyvo [A. Gudaičio-Guzevičiaus laiškas B. Jasenskiui], *Pergalė*, 1988, Nr. 5, p. 160.

⁴ Autobiografinė mozaika, *ten pat*, p. 10.

tančius ir skurstančius, ragino į „kovą šventą prieš vergovės jungą“. Kalėjime sukurtame eilėraštyje „Motinai“ rašė:

*Nekaltink, Motuše, šiais keliais, kad nuejau,
Nekaltas. Pati man davei tokią širdį,
Kad kitiems ji vien laisvės ir gero norėjo,
Kad ji brolių ašaras, skundus tegirdi...*

Išėjęs iš kalėjimo, kurį laiką glaudėsi gimtajame Pašvitinyje, o nuo 1931 m. rudens tapo Kauno Vytauto Didžiojo universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto laisvuoju klausytoju. Studijavo lietuvių ir rusų literatūras. Kartu dirbo žurnalo „Kultūra“ redakcijoje, 1933–1940 m. buvo faktinis leidinio redaktorius.

Ketvirtajame dešimtmetyje K. Korsakas iškilo kaip autoritetingas kairiųjų pažiūrų literatūros kritikas.

„Tikėjimas savo tiesa, moralinis principingumas, atsakomybė už istorijos pažangą ir literatūros tobulėjimą suteikė Korsako kritikai vidinio būtinumo ir bekompromisiškumo savybių, kurių dėka ji tapo įtakinga naujų literatūros kelių programuotoja“, – rašoma knygoje „XX amžiaus literatūra“⁵.

Tuo metu buvo išleistos trys jo kritikos knygos: „Straipsniai apie literatūrą“ (1932), „Kritika“ (1936), „Rašytojai ir knygos“ (1940). K. Korsakas analizavo ne tik daugelio lietuvių rašytojų – V. Krėvės-Mickevičiaus, V. Mykoliaičio-Putino, A. Vienuolio, J. Savickio, S. Nėries, P. Cvirkos, I. Simonaitytės, I. Šeinaus, L. Dovydeno – kūrybą, bet rašė ir apie pasaulio išžymybes – A. Čechovą, M. Gorkį, V. Majakovskį, E. Zolia, H. Ibseną ir kitus. Daugumą straipsnių tuomet pasirašydavo slapyvardžiu J. Radžvilas (tai jam patikusi vieno Pašvitinio apylinkės ūkininko pavardė). Kritikas propagavo realistinio meno principus, rėmėsi rusų revoliuciniais demokratais ir marksistiniais kritikais, V. Bielskio, N. Černyševskio, N. Dobroliubovo, G. Plechanovo, A. Lunačiarskio, P. Kogano idėjomis.

Be to, K. Korsakas nemažai darbavosi vertimų srityje, ypač daug išvertė latvių rašytojų kūrinių. 1934 m. jis buvo priimtas į Lietuvių rašytojų draugiją. Tais pačiais metais susituokė su birziete Halina Nastopkaite, taip pat Humanitarinių mokslų fakulteto studente. Juos siejo bendri literatūriniai interesai, tie patys gyvenimo idealai. Apie abiejų bendrą kelią ir tarpusavio santykius, dramatišką išsiskyrimą karo metais bei kitus sudėtingos epochos išbandymus Halina Korsakienė jau po vyro mirties plačiai papasakojo atsiminimų knygoje „Namas, kuriame gyvenome“ (1991).

Įsitvirtinęs literatūrinėje Kauno aplinkoje, K. Korsakas neapleido Pašvitinyje gyvenusių tėvų, materialiai juos rėmė. Tėvas iš miestelio žydų nuomojamose patalpose kurį laiką turėjo aludę. Šiam verslui žlugus, 1938 m. senieji Korsakai, sūnaus paremti, prie turgaus aikštės ir Švč. Trejybės bažnyčios įsigijo mūrinių namelių. Ant šoninės jo sienos 1989 m. iškilmingai pritvirtinta kukli memorialinė lenta:

⁵ Kubilius V. *XX amžiaus literatūra*, Vilnius, 1995, p. 373.

„Pašvitinyje 1909 m. gimė akademikas Kostas Korsakas. Šiame 1938 m. įsigytame name jis lankydavo savo tėvus“.

Ankstesnė šio namo savininkė Lyba Šapyrienė, mirus vyrui, išvyko pas seserį į Johannesburgą, Pietų Afriką. Šapyrų sūnus, gydytojas, gyvenantis Australijoje, su šeima buvo atvažiavęs į Pašvitinį. Norėjo aplankyti gimtąsias vietas, pamatyti buvusį tėvų namą, kuriame jie laikė ir parduotuvę. Ieškojo artimųjų kapų seniai sunykusiose žydų kapinėse. Prieš karą Pašvitinyje, kaip ir kituose Lietuvos miesteliuose, buvo nemaža žydų. Holokausto metu sušaudyti juos išvarė į Žagarę... Tačiau gimtoji žemė nepamirštama. Pašvitinyje tebegyvenanti K. Korsako sesuo Felicija dabar vis gauna naujametinius sveikinimus nuo tolimojoje Australijoje atsidūrusios Šapyrų šeimos.

1940 m. Sovietų Sąjungai aneksavus Lietuvą, K. Korsakui, jau anksčiau užsiangažavusiam kairiosiomis pažiūromis, pavedamas atsakingas Eltos direktoriaus postas. Iš pradžių dar manyta, kad bus išsaugotas tam tikras krašto suverenumas, tačiau vien pakitusi Eltos situacija rodė, kad viską diktavo Maskva. Netrukus K. Korsakas imasi jam artimesnių Valstybinės leidyklos vadovo pareigų. Galiausiai, 1941 m. jo profesoriaus V. Krėvės-Mickevičiaus pakviestas, pradeda dirbti Mokslų akademijos Lietuvių literatūros instituto moksliniu sekretoriumi ir dėstyti Vilniaus universiteto Lietuvių kalbos ir literatūros katedroje. Darbą pastarosiose akademinės veiklos srityse tuokart nutraukė prasidėjęs Antrasis pasaulinis karas.

K. Korsakas kartu su kai kuriais kitais lietuvių rašytojais evakuavosi į Sovietų Sąjungos gilumą. Gyveno Penzoje, Balachnoje, Maskvoje. Evakuacijoje jis labai ilgėjosi Tėvynės, pavergtos fašistinių okupantų, baiminosi dėl joje pasilikusios šeimos, žmonos ir dukrelės likimo. Nostalgiskus jausmus gerai išreiškė vėl atgijusi jo poetinė kūryba. Tuomet parašyti eilėraščiai įėjo į jau po karo išleistą K. Korsako rinkinį „Paukščiai grįžta“ (1945). Būdingas Lietuvai skirto eilėraščio „Ilgesys“ posmelis:

*Man dovanok kaip nuodėmę, jog netikėjau,
Kad taip kankinamai tave mylėt galiu.
Dabar iš tavo krašto pūstelėjęs vėjas
Apie tave kiekvienu šnera lapeliu.*

Kituose eilėraščiuose kviečiama į žūtibūtinę kovą su priešu, prisimenama istorinė praeitis – tragiška Prūsijos ir Galindos žūtis, pergalingas Žalgirio mūšis. Ir to meto K. Korsako straipsniuose iškeliama sena lietuvių literatūros, vaizdavusios priešiniamsi germanizacijai ir kovas su vokiškaisiais grobikais, tradicija, ryški K. Donelaičio, S. Daukanto, Vydūno, Maironio ir kitų raštuose. Svarbiausi šios tematikos straipsniai vėliau buvo išleisti atskira knyga „Prieš amžinąjį priešą“ (1945).

Evakuacijoje K. Korsakas buvo pasitraukusių lietuvių rašytojų biuro atsakingasis sekretorius, rūpinosi jų dalyvavimu literatūros vakaruose, radijo laidose, jų kūrybos leidyba ir gyvenimo sąlygomis. Svarbus buvo 1943 m. Maskvoje surengtas iškilmingas K. Donelaičio poemos „Metai“ išleidimo 125-ųjų metinių minėjimas, kuriame K. Korsakas skaitė pagrindinį pranešimą. Nuo tada K. Donelaičio kūrybos ir vardo garsinimas ilgus dešimtmečius neišnyko iš jo akiračio.

1944 m. liepos mėnesį K. Korsakas grįžo į Lietuvą, rado išsiilgtą šeimą ir apsigyveno Vilniuje. Iš karto jį užgriuvo daugybė organizacinių reikalų, įvairių pareigų ir atkuriamojo darbo rūpesčių. 1944–1945 m. vadovavo atsikuriančiai Rašytojų sąjungai, 1944–1946 m. buvo Vilniaus universiteto Istorijos-filologijos fakulteto dekanas, 1945–1947 m. – Lietuvių literatūros katedros vedėjas. Nuo 1948 m. iki 1957 m. – Universiteto profesorius, 1949 m. išrinktas akademiku. Nuo 1946 m. vadovavo Lietuvių literatūros (nuo 1952 m. – Lietuvių kalbos ir literatūros) institutui. Čia pradirbo bemaž keturiasdešimt metų.

Su 1949 m. Vilniaus universiteto lituanistų laida

„K. Korsakui aukšti postai nebuvo vien asmeninių ambicijų tenkinimas (nors to taip pat negalima neigti), bet visų pirma rimti, atsakingi įsipareigojimai krašto kultūrai. Būdamas vadovu, jis jautėsi turįs daugiau ar mažiau galingą mandatą, kuris suteikia svorio asmeninei nuomonei vienu ar kitu klausimu“, – praėjus daugeliui metų rašė akademikas J. Lankutis⁶.

Pokariu K. Korsako vadovaujamam Institutui iškelti sudėtingi akademinės lietuvių literatūros istorijos parengimo uždaviniai pamažu vis labiau jį įtraukė, teko atsisakyti pedagoginio darbo, nors tam turėjo nemažą polinkį. Buvęs jo studentas, vėliau bendradarbis, žinomas literatūros istorikas L. Gineitis prisimena, kad profesoriaus paskaitos buvo laukiamos. Jis jų „niekuomet neskaitė, o kalbėdavo sklandžiai, karštai ir įtaigiai“⁷.

⁶ Lankutis J. Kostas Korsakas: asmuo ir istorinės aplinkybės, *Literatūra ir kalba*, Vilnius, 1993, t. 22, p. 10.

⁷ Gineitis L. Šis tas iš atsiminimų apie Kostą Korsaką, *ten pat*, p. 90.

Su ilgamečiais bendradarbiais: kalbininku K. Ulvydu (pirmas iš kairės), literatūros tyrinėtoju J. Lankučiu (antroje eilėje) ir K. Donelaičio vertėju H. Buddensiegu (centre) prie Lietuvių kalbos ir literatūros instituto. 1967 m.

Be literatūros istorijos, Instituto kolektyvas ėmėsi ir kitų fundamentalių darbų – daugiatomicio didžiojo lietuvių kalbos žodyno, lietuvių tautosakos penkiatomio ir lietuvių liaudies dainyno mokslinio rengimo bei publikavimo. Dar buvo leidžiami serijinio leidinio „Literatūra ir kalba“ tomai, daugybė atskirų monografijų. Institute suburti literatūros tyrinėtojai, kalbininkai ir tautosakininkai ilgainiui išaugo į aukštos kvalifikacijos mokslininkus, įnešusius reikšmingą indėlį į lietuvių kultūros plėtotę.

Sovietinėje Lietuvoje sąlygos visam tam darbui anaipatol nebuvo palankios. Bet kada galėjai būti apkaltintas nacionalizmu ir kitais nukrypimais nuo partijos linijos. Reikėdavo ne tik ginti savo pozicijas, bet ir eiti į nuolatinius kompromisus, kurie šiandien kai kam gali pasirodyti grynas prisitaikėliškumas. Be to, dogmatiniai reikalavimai dažnai žalodavo kūrybinę mokslinę mintį, iškreipdavo objektyvią tiesą. Akademikas J. Lankutis, apibendrindamas K. Korsako veiklą sovietmečiu, pažymėjo:

„Iš esmės tai kultūrinių vertybių gelbėtojo vaidmuo didelių pavojų akivaizdoje. Visą pasvėrę, turime pagrindo tvirtinti, kad tais jūdais dešimtmečiais K. Korsakui ne tiek rūpėjo oficialiosios doktrinos, nors su jomis siejosi jo jaunystės idealai bei literatūriniai kriterijai, kiek bendrieji krašto interesai, lietuvių kalba, tautosaka, raštija, literatūra“⁸.

K. Korsakas dažnai nusiskųsdavo gausybe tarnybinių ir visuomeninių pareigų, nes likdavo mažai laiko ir jėgų asmeniniam kūrybiniam darbui, kuriam jautė didžiausią potraukį. Jis buvo įvairių redakcinių kolegijų, komisijų, valdybų, mokslinių tarybų, komitetų, draugijų narys ar pirmininkas. Jo veikla, ypač baltistikos ir slavistikos srityse, peržengė respublikos ribas. Dažna jubiliejinė išymiųjų Lietuvos kultūros ir raštijos žmonių (pradedant M. Mažvydu ir pirmąja lietuviška knyga, baigiant iškiliais amžininkais) sukaktis neapsieidavo be K. Korsako organizacinio indėlio, straipsnio ar pranešimo. Svarbus jo ypatingo

⁸ Lankutis J. Kostas Korsakas..., *ten pat*, p. 19.

dėmesio baras buvo lietuvių grožinės literatūros pradininko K. Donelaičio atminimo įamžinimas: jo „Raštų“ (1977) išleidimas, rūpinimasis „Metai“ vertimais į kitas kalbas, paties K. Korsako straipsniai donelaitianos klausimais. 1968 m. K. Korsakas išrenkamas pirmininku Nuolatinės K. Donelaičio komisijos, skatinusios didelės reikšmės darbą restauruojant Tolminkiemio bažnytelę, perlaidojant ten rašytojo palaukus ir įrengiant memorialinį muziejų.

Galima išskirti tris svarbiausias XX a. antrosios pusės literatūrinės ir mokslinės K. Korsako darbuotės kryptis: literatūros palikimo, šiuolaikinės literatūros, literatūrinių ryšių ir sąveikų tyrinėjimas. Visi jo darbai lietuvių filologijos baruose sudėti į keturis raštų serijos tomus – „Literatūros kritika“ (1982), „Literatūros praeitis“ (1983), „Literatūros raida“ (1985), „Literatūros kontaktai“ (1987). Pastarasis, jau po K. Korsako mirties išėjęs tomas, aprėpia ilgamečius jo komparatyvistinius (lyginamojo mokslo) tyrinėjimus – straipsnius, liečiančius lietuvių literatūros sąsajas su kitų tautų – rusų, ukrainiečių, baltarusių, latvių, estų, lenkų, vokiečių, suomių – literatūromis ir žymiausias jų atstovus. Literatūrų ryšius taip pat tyrinėjęs V. Kubilius paskutinėje savo knygoje šiuos K. Korsako darbus pavadino „reikšmingomis pamokomis ne vienai Lietuvos komparatvistų kartai“⁹.

Antroje gyvenimo pusėje K. Korsakas neapleido ir poezijos bei meninio vertimo. Ypač daug vertė įvairių autorių – J. Rainio, A. Kurcijaus, K. Skujenieko, V. Majakovskio, J. Selvinskio, M. Tanko, A. Metso, B. Brechto, J. R. Becherio, L. Hjuzo, E. L. Masterso, S. Takuboku – eilėraščių. Džiaugėsi parengęs 1963 m. išleistą latvių poezijos vertimų rinktinę „Mūza ateina nuo Dauguvos“.

Apie lietuvių ir latvių kultūrų ryšius ne kartą rašęs žymus kalbininkas A. Sabaliauskas teigė:

„Vargu ar kuris kitas mūsų rašytojas bei kultūros veikėjas yra tiek daug nusipelnęs suartinant lietuvių ir latvių literatūras kaip K. Korsakas. Jis vertė latvių prozą, poeziją, rašė apie latvių rašytojus, latvių liaudies kūrybą, lietuvių literatūros klausimais spausdino straipsnius latvių spaudoje. Ir turbūt nė vienas neturėjo Latvijoje tiek daug garsių draugų, kiek jų turėjo K. Korsakas [...] Ypač daug K. Korsakas išvertė didžiojo latvių poeto Janio Rainio kūrybos“¹⁰.

1975 m. išleista jo verstu J. Rainio eilėraščių rinktinė „Lyrika“.

Paskutinėse paties K. Korsako poezijos knygoose „Pjūtis“ (1969) ir „Lapkritys“ (1979) suskambo naujos lyrinio dienoraščio gaidos. Į šias knygas įėjo vertingesni ankstesnieji eilėraščiai, o naujai parašytuose apstu intelektualių žmogiškos būties ir savo epochos refleksijų. Pasak kritiko S. Lipskio, „gyvenimo išmintis čia pinasi su sarkazmu, lyrinės nuotaikos su publicistiniais apmąstymais“¹¹. Šiuose eilėraščiuose šmėsteli kartus nusivylimas sudužusiais idealais, artėjančios mirties nuojauta, skaudus vienvėdis jausmas. Viename knygos „Lapkritys“ eilėraštyje rašoma apie pasaulį apėmusį melą:

⁹ Kubilius V. Kostas Korsakas – komparatvistas, *Tautinė literatūra globalizacijos amžiuje*, Kaunas, 2003, p. 351.

¹⁰ Sabaliauskas A. *Mes baltai*, Vilnius, 2002, p. 126.

¹¹ Lipskis S. *Kostas Korsakas: Gyvenimo ir kūrybos apybraiža*, Vilnius, 1989, p. 197.

*Melas kalba diplomatų notose
ir vyriausybių deklaracijose
oficiozų vedamuosiuose
ir apmokamų žurnalistų straipsniuose,
o neretai
ir paslaugių poetų eilėraščiuose.*

Kai kiek anksčiau šis eilėraštis buvo išspausdintas žurnale „Pergalė“, autorius dienoraštyje įrašė: „Pats stebiuosi, kaip redaktorius išdrįso ir kaip pavyko išspausdinti eil. „Melo ilgos kojos“?!“¹²

Pašlijus sveikatai, 1984 m. pabaigoje K. Korsakas išėjo į pensiją, bet liko Instituto moksliniu bendradarbiu konsultantu. 1986 m. lapkričio 22 d., eidamas 78-uosius metus, po sunkios ligos mirė. Palaidotas Vilniuje, Antakalnio kapinėse greta kitų Lietuvos kultūrai ir mokslui nusipelnusių žmonių. Rašytojas J. Baltušis prie kapo duobės taip nusakė K. Korsako kelią: nuo paprasto Pašvitinio berniokėlio iki aukščiausių literatūros ir mokslo viršūnių, nuo pusalkanio pradžiamokslio iki akademiko, iki aukščiausios kultūros ir giliausio intelekto asmenybės subrendimo, iki jo vardo tarptautinio skambėjimo...¹³

***

Rašydama apie Tėvą – Kostą Korsaką, stengiausi būti objektyvi, bet norėjau iškelti šviesiausius jo asmenybės bruožus. Pirmiausia vardinau svarbesnius jo gyvenimo faktus ir nuveiktus, išliekamąją vertę turinčius darbus (kai kas gal dar liko ir nepamirėta). Nesismulkinau primindama visas jo pareigas, titulus, apdovanojimus, nugrimzdusius istorijos tėkmėje. Nesiėmiau ir platesnės jo literatūrinės veiklos analizės. Man rūpėjo apžvelgti nelengvą, vingiuotą, dažnai dramatišką įvairialypės ir prieštaringos asmenybės kelią. Pasitelkdama autoritetingas nuomones, iš šiandienos pozicijų bandžiau įvertinti jo indėlio į Lietuvos kultūrą reikšmę.

Pabaigai norėčiau pasidalinti vienu kitu asmeniniu atsiminimu, atskleidžiančiu mano ir Tėvo santykius, jo vaidmenį mano gyvenime.

Pirmasis ryškus Tėvo vaizdas mano atmintyje – susitikimas su juo Kaune karo pabaigoje, jam grįžus iš evakuacijos. Tą įvykį aprašė mama. Aš galiu tik pakartoti jos žodžius: „– Žiūrėk! Kas ateina?.. – Tėtis! – suriko mergaitė ir puolė jam priešais“¹⁴. Tiesiog fiziškai jaučiu, kaip bėgau pasitikti Tėvo tuščioje Kauno gatvėje. Ir dar vienas juokingas štrichas: prisimenu nepaprastai skanų

Memorialinė lenta prie namo Pašvitinyje. 1989 m.

¹²Korsakienė H. *Namas, kuriame gyvenome*, Vilnius, 1991, p. 282.

¹³Baltušis J. Sunki išsiskyrimo diena, *Literatūra ir menas*, 1986, lapkr. 29.

¹⁴Korsakienė H. *Namas...*, p. 191.

rausvą kisielių, kuri tą dieną gėrėme valgykloje...

Nuo pat mažens didelį poveikį man darė Tėvą visuomet supusios knygos. Po karo aš pradėjau eiti į pradžios mokyklą. Tėvas man parūpindavo visas tuomet iš-einančias grožines vaikų knygas. Kartu su manimi džiaugėsi, kai pirmą kartą sa-varankiškai perskaičiau D. Šulco knyge-lę „Sinopa mažasis indėnas“. Atmintin įstrigo ir „Lietuviškos pasakos“ su A. Vai-čiaičio iliustracijomis, D. Tarabildienės iliustruotos P. Cvirkos „Nemuno šalies pasakos“. Vėliau Tėvo bibliotekoje visuomet rasdavau daug man reikalingos li-teratūros. Dažnai jis pats patardavo ir pasiūlydavo knygas, su kuriomis, jo ma-nymu, man vertėtų susipažinti. Su bib-lioofilams būdinga aistra jis kaupė ne tik visą lituanistiką, bet ir žymiųjų pasaulio rašytojų raštų serijas, didžiulį įvairių tautų poezijos leidinių rinkinį, nemažą puikių dailės albumų¹⁵. Karo metais sukurtame eilėraštyje „Mano biblioteka“ tėvas, kreip-damasis į knygas, rašė:

*Kas metai vis daugiau jų rinkos
į mano kambario suspaustą kubą
ir sienas plėtė vis labiau.
Pasaulį neaprepiamą aplinkui,
jo šviesą, erdvę, laiką skubų
lentynų tomuose mačiau.*

Aš, be abejo, iš Tėvo paveldėjau ypatingą meilę knygoms. Kaupiu jas ne vien dėl turinio, bet ir dėl išorinio grožio, meniškų iliustracijų. Po Tėvo mirties, vykdydami jo valią, vertingą jo biblioteką dovanojome Lietuvių literatūros ir tautosakos institutui, kad ji toliau tarnautų lituanistikos mokslui.

Tėvo dėka patyriau ir pirmuosius kelionių už Lietuvos ribų malonumus. Dar man esant paauglei, visa šeima buvome nuvykę į Maskvą ir Leningradą, kur Tėvas stengėsi aprodyti man svarbiausius šių miestų muziejus, architektūros paminklus. Atsimenu, kokį didžiulį išspūdį tuomet man padarė Ermitažas, tikriausiai nu-lėmęs ir tolesnį mano domėjimąsi me-nu bei dailėtyros specialybės pasirinki-mą. Drauge keliavome po Krymą ir Už-

Kostas Korsakas prie savo bibliotekos knygų

¹⁵Plačiau apie tai žr.: Korsakaitė I. Apie asme-ninę Kosto Korsako biblioteką, *Vilniaus universi-eto Lietuvių literatūros katedra. 1940–2000*, Vilnius, 2002, p. 177–186.

*Su žmona rašytoja
H. Korsakienė
ir anūke Jurga
vasarvietėje.
Apie 1966 m.*

kaukazę, buvome Gruzijoje ir Armėnijoje, kur Tėvo pažįstamų, rytietiškai svetingų šeimininkų rūpesčiu pamatėme visa, kas atvykėliui tose šalyse yra įdomiausia. Vėliau, kai jau tapau savarankiška, Tėvas skatindavo ir finansiškai paremdavo mano turistines keliones į užsienio šalis, manydamas, kad man, kaip dailėtyrininkei, svarbu pamatyti pasaulio meno vertybes. Jis apskritai padėjo man ir mano šeimai atsistoti ant kojų. Kaip ir savo tėvus, palaikydavo mus materialiai, kai tik būdavo reikalas.

Nuo septintojo dešimtmečio pradžios vasaras praleisdavome drauge tėvų pasistatydintame mediniame vasarnamyje Turniškėse. Tėvai čia džiaugėsi gamtos artumu, intelektualiniam darbui palankia tyla ir ramybe. Šiandien už šį jaukų kampelį turime būti dėkingi ir mudu su vyru bei dukros Jurga ir Radvilė. Vasaros mėnesiai visi galime gėrėtis pušų ošimu, paukščių čiulbėjimu ir kitomis miško grožybėmis. Čia, gamtos prieglobstyje, galime ir pailsėti, ir savo profesiniais darbais užsiimti. Čia labiau negu kur kitur visą laiką jaučiu gyvą Tėvų dvasią.

Anūkes Jurgą ir Radvilę seneliai švelniai mylėjo, rūpinosi jomis, nerimavo dėl vaikystėje daug sirgusios Jurgos sveikatos. Senelis Jurgą meiliai vadindavo Jurgule, Gugule, kartais Jurga-spurga. Anūkių vaikystės vasaros prabėgo Turniškių viloje, ir norėtusi, kad jos dar ilgai galėtų joje vasaroti. Apie savo ryšį su seneliais, jų namų atmosferą ne kartą įdomiai yra pasakojusi vyresnioji mano dukra Jurga, tapusi populiaria rašytoja¹⁶.

Mano santykiai su Tėvu buvo gana santūrūs, kaip ir apskritai su daugeliu kitų žmonių. Labiau atsiverdavau mamai, o ji man. Dabar galvoju, kad galėjau būti Tėvui švelnesnė, lipšnesnė, ypač kai senatvėje jis grimzdo į vis gilesnę depresiją, išgyveno visuotinį nusivylimą – savimi ir savo darbais, graužėsi dėl neįgyvendintų planų ir žlugusių jaunystės iliuzijų. Abi su mama tikinome jį, kad nuveikta labai daug, kad visko nevalia nubraukti. (Šiandien, beje, kai kas bando tai padaryti...) Tuometinę Tėvo būseną gerai išreiškia vienas nespausdintas, rankraštyje likęs desperatiškas posmas:

¹⁶ „Dalis manęs yra kiekviename personaže“: su rašytoja Jurga Ivanauskaite kalbėjosi ir susirašinėjo literatūrologė Solveiga Daugirdaitė, *Metai*, 2004, Nr. 7.

MIRĖ AKADEMIKO K.KORSAKO SESUO

Vakar pašviti niečiai amžinojo poilsio palydėjo vieną iš vyriausiųjų šio miestelio gyventojų – Feliciją Urbonienę, kurią vietos seniūnija liepos mėnesį ruošėsi sveikinti su 90-mečiu.

F. Urbonienė buvo žinoma ne vien kaip to krašto ilgaamžė, bet ir kaip lietuvių literatūros tyrinėtoja bei kritiko, poeto ir vertėjo K. Korsako sesuo, beje, ir gyvenusi akademiko brolio vardu pavadintoje gatvėje, buvusiam tėvų name.

Kostą Korsaką Amžinatvė priglaudė sulaukusį 77-erių, o jo anūkė – žinoma rašytoja Jurga Ivanauskaitė 2007-aisiais mirė teturėdama 46-erius. Amžinatilsi Felicijai likimas lėmė ilgesnį gyvenimo kelią.

P. KVEDARIENĖ

„Auksinė varpa“, 2014 05 17

*Felicija Urbonienė
(Korsakaitė)
su broliene Halina
prie broliui ir
vyriui atidengiamos
atminimo lentos*

*Halina Korsakienė su
užuojautą reiškiančiais
pareigūnais.
Pašviti nys. 1989 10 06*

*Memorialinės lentos
prie K. Korsako namo
atidengimo dalyviai.
1989 10 06*

*K. Korsako minėjimas
Pašvitinyje.
1994 m. spalio*

*Pavargau nuo gyvenimo,
Pavargau nuo to melo,
Pavargau, pavargau, pavargau
Aš be galo.*

Kai Tėvas jau gulėjo mirties patale, ir mes su mama pakaitomis budėdavome prie jo, užrašiau keletą iš pašamonės išplaukusių jo frazių. Beveik visos siejosi su buvusiais lituanistiniais interesais, buvo minimi lietuvių raštijos korifėjų vardai, kartu dirbę kolegos. Pavyzdžiui:

„Vežkite mane į Rytprūsius... Ten Bretkūno Biblija“; „Rinkit aukas Krėvės minėjimui“; „Sirvydas, Širvydas, Sirvydas... Iškoieskite Vanagą...“ Artėjant lemties valandai, nesąmoningai kartojo: „Vežkit mane į Šventikalnį...“; „Vežkit mane į bažnyčią...“ („Į kokią?“ – klausiau), – „Katalikų...“

Nenorėčiau sureikšminti pastarųjų žodžių, bet galvoju, ar ne balta neorenesansinė Pašvitinio bažnyčia regėjosi karščiuojančiam Tėvui, taip gerai pažįstama iš vaikystės ir vėlesnių apsilankymų gimtajame miestelyje. Bažnyčia, prie kurios šventoriaus vartų tebeguli jo apdainuotasis pilkas akmuo.

Akmuo prie Pašvitinio bažnyčios šventoriaus vartų. 1989 m.